

Я йшов старим запущеним садом. На мені був якийсь дивний одяг, не мій звичний, а начеб з минулого, дев'ятнадцятого чи хтозна-якого століття. Мовби камзол з оборчастими рукавами, а довкола шиї — велике біле жабо. На ногах я мав не штани, а рейтузи — світло-коричневі, такі, що носили колись. Я йшов у глиб саду і раптом побачив, як назустріч мені з-за дерев вибігає маленька дівчинка років десяти, а може, й менше. Коли вона наблизилася до мене, я подумав, що знаю цю дівчинку. Так, знаю. Звідки? Намагаюся пригадати і не можу.

«Це маленький диявол», — чую виразний шепіт.

Дивна річ, мені здається, що то шепочу я сам, хоч вуста в мене міцно стулені.

З-за дерева, збоку від алеї, на яку вибігла дівчинка, виходить старий сивий чоловік, багато одягнутий. Він дивиться в мій бік, притому дуже суворо.

— Пане художнику, — каже він. — Не чіпайте її. Не смійте. Ви цього не зробіте.

«Чого я не зроблю?» — питаю подумки.

Я наближаюся до старого сивого чоловіка. Але не йду, а наче пливу в повітрі. Ось ми вже майже поруч. Я чую, як він важко дихає.

— Це ваша донька? — запитую.

Чоловік хитає головою. Повертає голову. У його очах — біль і радість водночас.

— Внучка?

— Це моя душа, — зізнається чоловік. — Щойно вона вилетіла з мого тіла — і я намагаюся її упіймати.

Маленька дівчинка в білій полотняній сукенці до п'ят сміється — дзвінко-дзвінко — і зривається з місця. Вона біжить, смішно перебираючи ніжками.

— Я її не наздожену, — сумно зітхає чоловік. — Боюся, це зроблять інші. Може, ви спробуєте, пане художнику?

Я кидаюся бігти за дівчинкою, думаю про дивні слова цього чоловіка, про те, що хтось мені шепотів інші, страшні слова, й раптом помічаю, як разом

із садом здіймаюся у повітря, лечу все вище й вище, а піді мною внизу — сліпучо-біла безодня.

Я зримо відчув, як хтось накидає на мою голову подушку і починає душити. Поспішно розплющив очі. У кімнаті, звісно, нікого не було. Тільки відчуття задухи.

Я швидко встав і відчинив вікно. Із саду, проте, також віяло теплом.

«Душно, — подумав я. — Тому й таке відчуття. І цей... цей... сон...»

Насправді я не спав. Картина в саду несподівано постала перед моїми очима. Ні, очі були заплющені. Я лежав так уже довго, марно намагаючись заснути. Власне кажучи, я викликав ту картину сам. Навіщось вона мені була потрібна. Цей епізод колись-таки був у житті. Тільки не в моєму.

Тут до моєї голови почала заповзати дивна тривога, яка мучила ось уже кілька тижнів. Це було відчуття того, начеб за моїми плечима стоїть хтось мені незнаний, ніби той хтось стежить весь час за мною. Цей невидимець приходив під вікно моєї оселі ввечері і вночі, коли я несподівано прокидався; відчуття його присутності з'являлося часом, коли я йшов за місто на етюди. Я дійшов навіть до того, що якимось покинув накладати фарби на полотно і кинувся до найближчої копиці сіна.

Нікого за нею, звісно, не було. Я став оглядатися і на вулицях. У саду біля нашого будинку. Навіть коли сидів у себе в кімнаті.

Ця тривога з'явилася десь на початку літа, росла, ставала дедалі відчутнішою і зримішою, хоч я й не зміг би, якби хтось запитав, звідки у мене з'явилося тривожне відчуття, обґрунтувати причину цієї несподіваної, незрозумілої тривожності. Цього літа я, як завше, мав поїхати в гості до сестри, потім — до мами. Написати кілька пейзажів. У сестри — бавитися зі своїми племінниками, які люблять смикати мене за поріділого чуба. Я поїхав. У мами косив траву на невеличкій ділянці за городом, потім рвав вишні, вибирав огірки і допомагав закручувати банки — спочатку з вишнями, потім з огірками, частина яких перепадала на зиму й мені. Ще хотів навідатися до старшого брата. Його дочка недавно вийшла заміж, здається, це вже пішов третій рік, так, третій, ні, другий, це ж бо було минулої весни.

Перед тим як мені приснився цей сон, я повернувся від батьків і знову збирався до старшого брата. Дочка братова вийшла заміж, а син одружився ще раніше, хоч був і молодший за Яринку. Брат живе тепер сам, як і я, і все грозиться знайти собі молодичку, як колись знайшла собі коханця, а потім чоловіка його колишня дружина. Мій стар-

ший брат також має онуків, вони ще маленькі, тільки на рік-два старші від моїх племінників. Але сестра пізно вийшла заміж. Та їй іще пощастило, адже я так і не спромігся одружитися. Хоч і в мене все могло б статися інакше. «Авжеж, могло», — подумав я цього спекотного дня посеред літа.

Літо пливло над нашим Густим Лугом повільно, неспішно, ніби знехотя. Кожен день у містечку був схожий на попередній. А звідки, зрештою, взятися різноманітності в цьому тихому і затхлому куточку? Сон містечка перетікає у порослу жабуринням воду маленької міської річечки. Зі сну висуває свою булькату подобу жаба, яку годилося б зобразити на гербі нашого славного міста. Нехай би ще жаба тримала на голові корону, а в зубах — вербову гілку. «Абсурдна фантазія». — Моя посмішка схожа на позіхання старого заспаного kota. «Навіщо я сам собі посеред цього літнього застиглого марева?» — подумки кажу я.

Вже збирався йти з дому на етюди, коли побачив, як до нашого будинку хтось біжить. Це була моя колишня квартирна хазяйка, жінка п'ятдесяти шести років, що я точно знаю, на вигляд — навіть більше. Колишня тому, що я викупив у неї ті дві кімнати й веранду, які колись винаймав. З однієї кімнати я зробив кухню, а міг би не робити, бо за

кухню з успіхом слугувала б веранда, де спершу стояла газова плитка, на якій варив собі їсти. Я взагалі багато чого міг би, а зробив не так. Міг би одружитися, а не одружився. Міг би жити в більшому місті. А от більшим художником, ніж є, стати ніяк не міг. Більшого мені не дано, ніж навчати дітей малювання і писати до безтями пейзажі, пейзажі, пейзажі, пейзажі. І віддавати їх за безцінь чи складати на тій же веранді.

Жінка, що бігла, була ще й моєю коханкою. Теж колись. Вона зробила мене своїм коханцем так просто й природно, як прала чи варила їсти. Це все минуло, як співається в одній пісні, тепер вона ставиться до мене швидше як до сина. Пере, готує їсти, гладить по голові.

Ось вона вбігає до моєї кімнати.

— Платоне, у мене для тебе дуже гарна звістка.

— Справді? — ліниво кажу я.

— Справді. Біжи негайно до міської ради.

— Навіщо? — Я навіть не повертаю голови. — Там черговий мітинг? Чи дострокові вибори?

— Там є путівка.

— На Канари? — питаю я.

— Не смійся. Путівка у Крим. У пансіонат. Майже безплатна. Для державних службовців.

— Я не державний службовець.

— Не має значення. Я домовилася з головною бухгалтеркою. Вона мала їхати, але в неї захворіла дочка.

— Отже, я перетворився на жінку?

— Ти зараз перетворишся на котлету, якщо будеш сидіти на місці. Так-так. Біжи. Біжи — путівку, на щастя, не заповнила. Чого ж ти сидиш? Біжи! — Вона підштовхує мене і не стримується: — От кендюх!..

— Вже побіг, — кажу я, пропустивши образу повз вуха.

— Платоне, тобі треба-таки відпочити. Коли ти востаннє був біля моря?

— Не пам'ятаю. Років десять тому. Ні, дванадцять. Чотирнадцять.

Так, вона має рацію, ця жінка. Я справді за все своє свідоме життя був на морі тричі. Коли вчився в інституті, разом зі студентською групою, яку мобілізували збирати помідори на Херсонщині. Коли працював перший рік у школі і набирали вожатих у табір до моря. І, нарешті, якось поїхав «дикуном». Усього на тиждень, за який встиг написати три кримські пейзажі. Два з них згодом я продав, і це були найдорожчі мої картини. Третя — самотнє дерево над морем — висить у мене в кімнаті. Як спогад про щось нездійсненне. Що саме? Ті,

хто заходить до мене в гості, кажуть, що це дерево схоже на ясен, який росте на головному майдані нашого міста, якраз навпроти міської ради.

«Справді?» — дивуюсь я. Моє здивування роблене, і не лише тому, що я дивувався кілька десятків разів, почувши, що ясен десь там біля моря схожий на ясен у центрі нашого містечка. Насправді я знаю, що це той самий, наш ясен, тільки перенесений моєю волею і моєю уявою на морський берег. Якби мене запитали, я б не міг пояснити, навіщо це зробив.

Взагалі останнім часом зі мною коїться щось дивне. Мені хочеться писати тільки ясена, ясена і більше нічого. З різних точок і в різних ракурсах. У глибині пейзажу і на передньому плані. Кожен день або майже щодень я йду на етюди, але мені стає дедалі нецікавіше писати свої картини, якщо на них нема старого розлогого дерева на міському майдані.

«Що це таке?» — питаю я себе і не знаходжу відповіді. Це мов якась дивна хвороба чи наркотична залежність. Я намагаюся заходити якомога далі від міста, вирушаю в найближчі села, їду в сусіднє місто, де є старовинний собор і залишки городища ще часів Київської Русі. Але мені не цікаво все це зображати. Мене тягне назад,

у Густий Луг, і я заспокоююся тоді, коли починаю виписувати дивне старе дерево.

«Хоч би воно всохло колись», — подумав я недавно і засоромився так, наче йшлося про близького родича.

— То ти йдеш нарешті у міськраду? — повертає мене до дійсності Марія, моя хазяйка. Колишня хазяйка. Колишня коханка.

— Йду, — покійно кажу я.

— От і добре, — каже Марія. — Тобі треба відпочити.

— Це вже я чув.

Виходячи з кімнати, я бурмочу слова з пісні: «Це вже минуло». Справді, минуло. Бідна Марія. Ще років п'ять тому я називав її ніжно — Марічкою. На подвір'ї я згадую, що лишив етюдника. Путівка путівкою, але... І раптом я відчуваю величезну радість від щойно ухваленого рішення — їхати до моря, якщо поїду, без фарб і пензля. Без фарб і пензля на цілий місяць.

II

Вночі мене розбудив страшенний грюкіт, що пролунав зовсім поруч. Ще повністю не прокинувшись, я вже зрозумів: то вдарилася об стіну

віконна рама, яку шарпнув сильний вітер. Брязкіт, що пролунав після удару, свідчив — скло вибито, та й вітер, який залітав до кімнати, підтверджував це.

— Що це, Платошо? — спитала жінка, котра лежала поруч зі мною.

— Напевно, гроза, — сказав я.

Наче на підтвердження моїх слів, темряву розпанахала стріла сліпучої блискавки. На мить у кімнаті стало видно, як удень.

— Що будемо робити, Платоне? — сказала жінка поруч зі мною.

— Перечекаємо грозу.

— А вікно?

— Хто ж його поремонтує вночі?

— Мені піти?

— Навіщо? Ти сама замерзнеш або помреш від страху. — Мої слова потонули у близькому шаленому ударі грому.

Я пригорнув її. Жінку, котра лежала поруч зі мною, звали Інга. Гарне ім'я — що й казати. І сама вона була досить симпатична, мала доволі пружні як на її вік груди, груденята, вже встиг сказати я, твої груденята, як це мило, відповіла вона, мені давно ніхто так не казав.

Вона повторила це моє слово, повторила немовби роздумливо. Потім наче проспівала його.

Я подумки відзначив, що, очевидно, їй подобаються такі пестливі, зменшувальні слова. Треба буде їй казати їх частіше. Спочатку я хотів викласти відразу, але потім вирішив, що не варто. Ніжність також треба дозувати. Ввечері наступного дня після прогулянки берегом я спитав Інгу, чи не стомилися її ноженята.

— Ноженята? — перепитала вона.

— Так, твої ноженята, ноженятка. — Я нахилився й пальцями обережно торкнувся загорілих і доволі струнких ніг. — Ноженяточка...

Я побачив, як на диво цнотливо зашарілося її обличчя. Море в той вечір довго ховало у своє лоно сонце і ніяк не могло схвати. Я ж не міг вирішити — щасливий я чи ні? «Здається, щасливий», — подумав. Ми вже підходили до нашого корпусу, де я жив у кімнаті на двох. Так само як і Інга. Але, на щастя, її сусідка вже мала собі партнера, як і мій сусід — партнерку.

— Здається, я тебе знаю цілу вічність, — сказала Інга, коли ми заходили до моєї кімнати.

Насправді ж ми були знайомі п'ятнадцятий день. З них вісім днів, як спали в одному ліжку. Я навіть не міг підозрювати, що все вийде так добре.

Тепер я обіймав Інгу, а за вікном бушувала гроза. Розколювалося і знову складалося докупити небо.

Тулячись до мене все щільніше, Інга раптом стала розповідати, як колись, маленькою, втікала від грози, як бігла полем і їй здавалося, що блискавка от-от наздожене її. Влучить у неї, чомусь неодмінно в шию.

— Уявляєш, я знала, що не можна бігти, і все ж бігла, — казала Інга. — Бігла, і мені здавалося, що село втікає від мене.

— То ти із села? — спитав я.

— Ні, я там відпочивала в бабусі, — сказала Інга. — В татової мами.

— Дурненька, — сказав я і поцілував її в лоба. Лоб виявився холодним і чомусь спітнілим. Я раптом подумав, що було б дуже смішно, якби ми стали зараз кохатися отак посеред грози.

— Страшенно хочеться курити, — сказав я.

— Ти ж казав, що кинув.

— Так, кинув, а тепер захотілося.

— Сигарети лишилися в моїй кімнаті, — з жалем сказала вона.

— То, може, підеш і візьмеш? — запропонував я.

— Зараз?

Я відчув, із яким здивуванням вона це спитала. Так, ніби я перед тим запитав, чи готова вона полетіти на Марс. Або вилетіти на мітлі крізь розчинене вікно.

«А чому б і ні?» — хотілося мені запитати.

Та я стримався. За вікном уже шумів дощ. Я відчув, як терпко, аж забиває подих, пахне море. А може, цей запах належав чомусь іншому?

— Я пожартував, — сказав я.

І раптом несподівано збагнув, що мене дратує запах цієї жінки. Чому б це?

«А чого хочеш ти?» — спитав я себе.

Відповіді не було. Бризки дощу залетіли в кімнату і впали нам на обличчя.

— Я спробую зачинити вікно, — сказав я і звівся на лікті.

— Ти зовсім не боїшся? — спитала Інга.

— Чого б я мав боятися?

Я встав і підійшов до вікна. Холод тут відчувався набагато більше. Над горами, які щільно обступили наш пансіонат, гроза була повновладним господарем. Спалахнула начеб зовсім поруч блискавка. Я подумав, що, якби цієї миті хтось заглянув у вікно, він би побачив, яке в мене бліде обличчя. Ні, не тому, що я боявся грози чи боявся, що блискавка може залетіти в кімнату. Цієї миті я гранично чітко відчув, що ця блискавка розкрояла надвоє моє життя.

Інга підійшла і стала поруч. Вона загорнулася в ковдру і все ж чомусь тремтіла, це я добре відчував.

— Глянь, вогник, — сказала вона. — Невже хтось такої погоди вийшов у море?

— Можливо, — погодився я. — Напевне, тоді ще грози не було.

— Тоді — це коли, як ти вважаєш?

— Ще, напевно, звечора.

— Може, то рибалка? Але хіба б він не відчув наближення грози?

— Може, він з товариства морських самогубців?

— Не жартуй так, Платошо, — попросила Інга. — Уявляєш, як там зараз самотньо?

Наступної миті грім шарахнув зовсім поруч. Ні, спершу різонула очі блискавка, і майже відразу вдарив грім.

Але я встиг побачити, як лісом, що прилягав до санаторію, хтось біжить. То була жінка, я добре встиг розгледіти. Розхристана просто-волоса жінка.

— Ти побачив? — раптом спитала Інга.

— Кого?

— Там, внизу, хтось біг через ліс.

— Бачив.

І ледве я це вимовив, ми почули пронизливий моторошний крик. Здавалося, цей жіночий крик змусив здригнутися стіни пансіонату.